

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

En olycka händer så lätt

En olycka händer så lätt

Detta häfte är framtaget av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Grafisk form: Per Steffensen

Illustrationer: Sanna Pärlä

Tryck: AB Danagårds Grafiska

Utgivningsår: 2010

Publ.nr: MSB 0031-09

ISBN: 978-91-7383-015-7

Innehåll

1. Ring 112 om det hänt en olycka	4
2. Varför blir det bränder?	6
3. Bränder sprids snabbt!	8
4. Hur upptäcker du att det brinner?	10
5. Hur gör du om det brinner?	11
6. Hur släcker du?	12
7. Att arbeta som brandman.....	14
8. När leken blir allvar	16
9. Det går inte att se om isen håller.....	17
10. Ha alltid sällskap när du badar	18
11. Farliga ämnen finns överallt.....	20
12. Larmet Viktigt meddelande.....	22
13. Testa dina kunskaper	23

1. Ring 112 om det hänt en olycka

Många i din ålder har själva varit med om eller känner någon som råkat ut för en olycka. Det kan ha varit en brand, en trafikolycka eller att någon skadat sig på något annat sätt.

Om det hänt en allvarlig olycka och det behövs hjälp ska du ringa 112. Samtalet tas emot av SOS Alarm. Det är viktigt att tala om vad som har hänt, var det har hänt och vem du är som ringer.

Samtidigt som du pratar med SOS-operatören går det larm till räddningstjänsten, polisen eller ambulansen. De kommer så snabbt de kan till olycksplatsen.

För att hjälpen ska hitta rätt är det bra om någon möter dem och visar vägen sista biten.

Om någon är skadad och ambulansen är på väg, kan du själv hjälpa den skadade genom att stanna kvar hos honom eller henne och försöka vara så lugn som möjligt. Håll gärna personen i handen och lägg en jacka eller något annat som värmer över honom eller henne. I väntan på ambulans kan du få råd av SOS-operatören.

Vet du att...

Du kan ringa 112 från en mobil även om kontantkortet är slut.

Diskutera

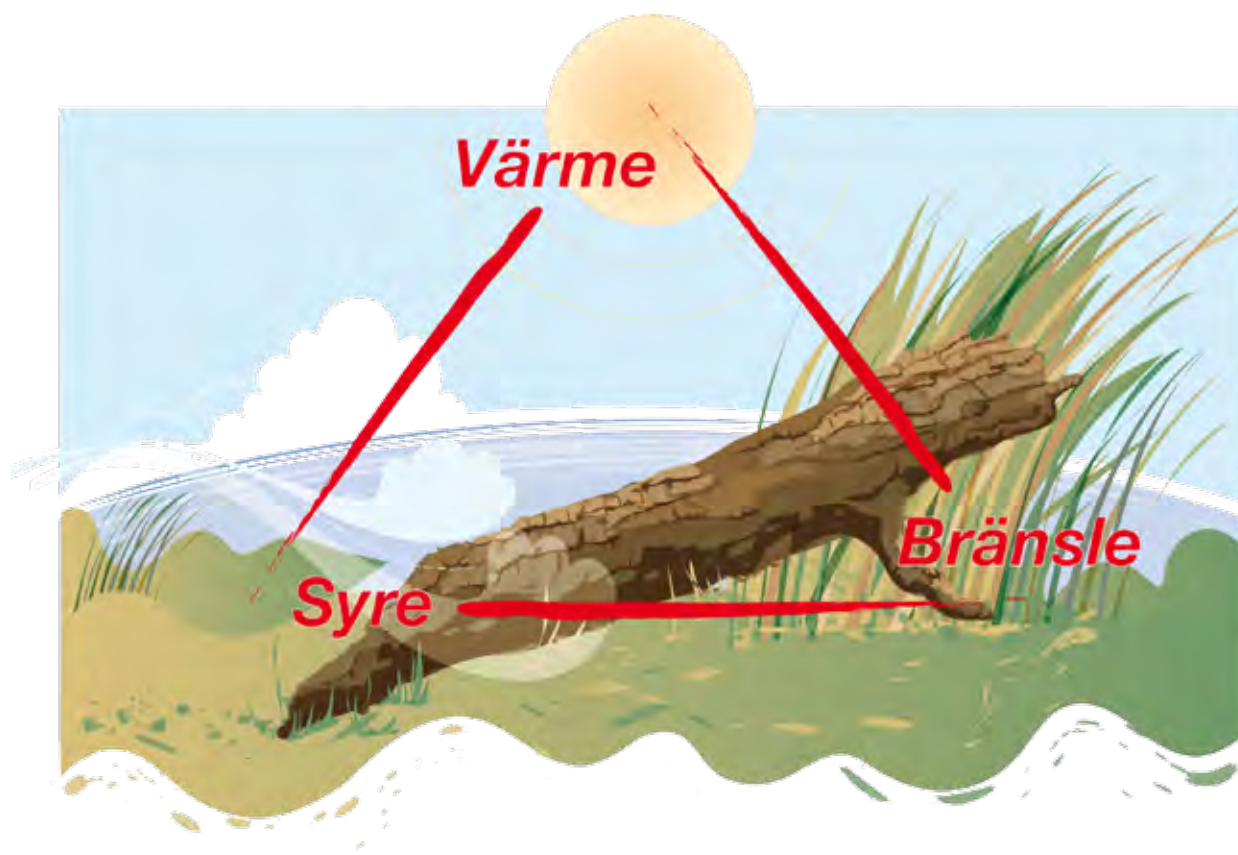
Varje dag får SOS Alarm ungefär 10 000 samtal på nödnumret 112. Hälften är från människor som ringer fel eller busringer. Sådana samtal kan göra att den som verkligen behöver hjälp får vänta lite längre. Till 112 får man bara ringa i akuta nödsituationer! Ge exempel på vad det kan vara:

Övning

Skriv ner hur du tar dig till och från skolan. Du kan också rita en karta tillsammans med dina klasskamrater, där alla vägar till skolan finns med. Markera alla farliga ställen och diskutera hur ni kan göra för att det inte ska inträffa några olyckor där.

2. Varför blir det bränder?

I bostäder startar bränder ofta för att någon har glömt släcka levande ljus eller stänga av spisen. Elektriska apparater som går sönder är också en vanlig brandorsak. Utomhus kan bränder starta om det är väldigt torrt i skog och mark och om någon till exempel har slängt en cigarett, slarvat med att släcka en eld, eller om solen lyser genom en glasbit som ligger på marken. Dessutom är alltför många bränder anlagda, det vill säga att någon startat dem med flit.

För att det ska brinna krävs, som du säkert vet, värme, syre och bränsle. Tar man bort någon av dessa tre saker slocknar elden.

- Vatten släcker en lägereld. Elden kyls, värmen försvinner.
- Ett lock släcker en brand i en kastrull. Elden kvävs, syret försvinner.
- Lägerelden släcks när veden brunnit ut. Elden slocknar, bränslet är slut.

Olika material antänds olika lätt. Papper, tyg och plast är exempel på sådant som antänds lätt. Men har du tänkt på att samma material kan brinna olika snabbt i olika situationer? Ett vanligt pappersark antänds ju lätt och brinner fort. En hel packe med sådana papper är lite svårare att antända och brinner inte lika fort. Varför är det så? Jo, i den tjocka pappersbunten kommer inte luften åt lika lätt - branden får mindre syre.

Vet du att...

Många kläder är gjorda av tyger som innehåller plast, exempelvis fleece, nylon och WCT. Sådana material antänds lätt och kan smälta och fastna mot huden. Var lite extra försiktig om du grillar korv och har fleecetröjan på dig!

Det finns många enkla saker man kan göra för att förebygga bränder!

Här är några exempel:

- Kom ihåg att stänga av spisplattorna! Ofta beror spisbränder på att värmen från den bortglömda spisplattan smälter fett i spisfläkten. När fett droppar ner börjar det brinna. Branden kan sedan lätt sprida sig upp i fläkten och vidare i köket. En kastrull med mat som glöms bort på en påslagen platta kan också börja brinna.
- Släck alltid levande ljus när du lämnar rummet.
- Se till att små barn inte får tag i tändstickor och cigarettändare.
- Häng aldrig tyg, servetter eller något annat på en lampa. En tänd glödlampa blir väldigt varm och kan i värsta fall antända material som ligger emot den.
- Var rädd om sladdar. Om en sladd är trasig - dra ur kontakten och berätta det för någon vuxen. I en trasig sladd kan det bli kortslutning och det kan starta en brand.
- Elektriska apparater som är trasiga kan också starta bränder. Om en sådan är trasig - dra ur kontakten och berätta det för någon vuxen.
- Om det åskar så dra ur kontakterna till datorn, telefonen och teven. Om åskan slår ner kan apparaterna skadas inuti utan att det märks på en gång. Felet i apparaten kan i värsta fall starta en brand senare.

Övning

Kan du komma på fler saker som kan vara bra för att förebygga bränder?

3. Bränder sprids snabbt!

I början växer branden ganska långsamt. Men när den väl tagit sig, kan den sprida sig väldigt fort.

Det bildas mycket rök när det brinner. Inomhus blir det snabbt svårt att se och att andas. Om dörren är öppen till rummet där det brinner sprids röken och branden mycket snabbt till andra rum.

Röken är minst lika farlig som elden. Den är giftig och gör dig yr och sömnig. Om du sover vaknar du inte av röken, i stället gör den att du sover ännu djupare. Efter en stund blir du medvetslös och till slut kan du dö.

Vet du att..

De flesta som omkommer vid bränder dör av röken, inte av lågorna.

Nu för tiden sprids bränder inomhus mycket fortare än förr. Det beror bland annat på att vi idag har så mycket saker som är gjorda av plast. Soffor, golv, leksaker och elektronik är exempel på sådant som ofta innehåller mycket plast.

Övning

Kolla i ditt klassrum: Vilka saker är gjorda av plast? Skriv ner fem saker:

1-2 minuter

I början brinner det inte så fort, men sedan växer branden väldigt snabbt. Röken blir varm och stiger mot taket.

3 minuter

Röken sprids från rum till rum om dörrarna står öppna.

4 minuter

Branden växer och allt mer rök samlas i taket. Röken innehåller gaser som kan börja brinna.

5-6 minuter

När tillräckligt mycket varm och brännbar rök samlats i rummet börjar röken brinna. Om dörrarna fortfarande är öppna sprids branden omedelbart till andra rum.

4. Hur upptäcker du att det brinner?

I början är bränder nästan ljudlösa och man kanske inte märker att det har börjat brinna. Därför är det viktigt att ha brandvarnare. Den reagerar tidigt om det börjar brinna och tjuter högt så att alla varnas.

Brandvarnaren ska sitta i taket, det är dit röken kommer först. Det bör finnas minst en brandvarnare på varje våning i ett hus. Ett bra ställe att ha brandvarnaren på är i taket utanför sovrummet.

Batterierna i brandvarnaren ska provas ofta så att man vet att de fungerar. Du provar genom att trycka på en knapp på brandvarnaren. Om det piper fungerar batterierna.

I stora affärer, på bio, disco och i skolan finns det också larm. De kan låta på olika sätt, till exempel som brandvarnaren hemma eller som en ringklocka. Det kan också vara en röst som säger något. Om du hör ett sådant larm ska du ta dig ut så fort som möjligt.

Övning

Hur blir du varnad i skolan om det börjar brinna där?

Hur blir du varnad hemma om det börjar brinna där?

Det är viktigt att alltid ta alla larm på allvar!

5. Hur gör du om det brinner?

Om det brinner är det viktigt att agera snabbt!

- **Ropa** för att varna andra.
- **Ta dig ut snabbt!** Röken är giftig så försök att hitta en rökfri väg ut. Om det inte går ska du **krypa under röken**.
- **Stäng in branden.** Om du säkert vet att det inte finns någon kvar i rummet, ska du stänga dörrarna bakom dig. Då sprider sig inte branden lika fort.
- **Stanna ute** när du kommit ut! Branden och röken blir snabbt värre och om du går tillbaka in är det inte säkert att du kan ta dig ut igen.
- Kom ihåg att någon snabbt måste **larma 112!**

Innan du öppnar en dörr känner du efter med handen om den är varm. Om dörren är varm upptill så brinner det förmodligen på andra sidan. Försök då att hitta en annan väg ut!

Skoja aldrig om att det brinner. Då kanske ingen tror dig om det brinner på riktigt.

På många ställen finns särskilda utrymningsvägar som du ska använda när det inte går att komma ut genom den vanliga dörren. För att det ska vara lätt att hitta utrymningsvägarna är de markerade med skyltar som är gröna med vita pilar. Titta efter dem när du kommer in på ett nytt ställe, till exempel på bio, på ett disco eller i en affär. Då vet du var utgången finns om det skulle behövas!

6. Hur släcker du?

En liten brand som inte släcks kan utvecklas till en stor brand. Och en stor brand kan i sin tur utvecklas till en katastrof. En mindre brand kan man släcka, eller i alla fall se till att den inte blir större, med hjälp av en brandsläckare.

Så här gör du:

1. Dra ut sprinten ur brandsläckaren.
2. Lossa slangen.
3. Rikta munstycket mot det som brinner. Sikta långt ner, inte mot toppen av lågorna.
4. Håll fast munstycket längst fram.
5. Gå nära branden och huka dig ner.
6. Tryck in handtaget.
7. Rör dig runt branden så att du kommer åt att släcka.

Vet du att...

Man kan bara använda en brandsläckare en gång. Sedan måste den omedelbart lämnas in och fyllas på, även om man bara sprutat lite.

Busa aldrig med släckarna - de måste fungera när de behövs!

Kyl brännskador med vatten

Om du bränner dig ska du omedelbart kyla skadan med vatten. Skölj minst 10-15 minuter med svalt vatten. Vattnet ska inte vara iskallt, för då gör det ont och du orkar inte kyla tillräckligt länge. Det svala vattnet hjälper mot smärtan och hindrar att skadan blir värre.

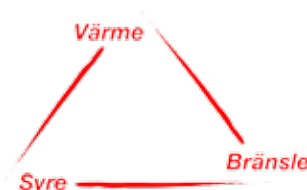

Olika bränder släcker man på olika sätt. Vad är det som tas bort och gör att elden slocknar i de här fallen? Kryssa över det som försvinner ur "triangeln" när du släcker.

Om det brinner i en ljusstake:

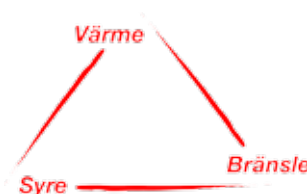
Häll på vatten!

Om det brinner i en kastrull:

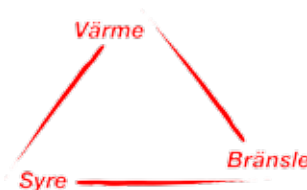
Lägg på ett lock. Försök aldrig släcka en brand i en kastrull eller stekpanna med vatten!

Om man häller vatten i en brinnande kastrull börjar vattnet koka och förvandlas omedelbart till ett stort moln av het ånga. Om det är olja eller fett som brinner river ångan med sig den brinnande oljan och kastar iväg den åt alla håll. Då sprids branden snabbt i hela köket och du själv kan få svåra brännskador.

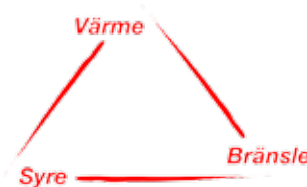
Om det brinner i dina kläder:

Lägg dig ner och kväv branden mot marken! Håll händerna för ansiktet som skydd. Brinner det i någon annans kläder ska du försöka få honom eller henne att lägga sig ner så att elden kvävs mot marken.

Om det brinner i en elektrisk apparat:

1. Dra alltid först ur kontakten!
2. Släck sedan med vatten!

Varför ska du alltid först dra ur kontakten om en elektrisk apparat brinner?

7. Att arbeta som brandman

Intervju med brandmannen Erik

Varför blev du brandman?

- För att det är ett spännande och omväxlande arbete där man får hjälpa människor.

Vad krävs för att bli brandman?

- Du måste ha gått ut gymnasiet, kunna simma bra och ha mycket bra kondition. Då kan du söka till utbildningen. Det tar två år att bli klar och det spelar ingen roll om du är kille eller tjej.

Hur snabbt måste ni rycka ut?

- Vi har 90 sekunder på oss innan brandbilarna ska ha kommit iväg. Då ska vi ha hunnit ta på oss brandkläderna, så det måste gå undan. Ibland blir det larm när man står i duschen eller när man tränar.

Jobbar du jämt?

- Nej, vi turas om. Men det finns alltid brandmän som är redo att rycka ut, både dag och natt. Och det behövs, för var 45:e minut brinner ett hus i Sverige.

Vad gör du när det inte brinner någonstans?

- Vi är ofta ute på skolor och arbetsplatser och informerar om brandkunskap. Vi sköter om bilarna och vår utrustning eller tränar - vi måste ju vara starka och ha bra kondition.

Sedan finns det andra larm än brandlarm som vi rycker ut på. Det kanske har varit en trafikolycka någonstans eller ett utsläpp av farliga kemikalier.

Måste ni inte öva på att släcka bränder också?

- Jo, det gör vi. Vi övar också på hur vi ska agera vid andra olyckor och undersöker hur vi snabbast ska komma fram till olika ställen.

Finns det inget som är tråkigt med att vara brandman?

- Jo... Att behöva släcka bränder som uppstått för att någon lekt med elden, det känns onödigt. Det händer rätt ofta och kostar massor av pengar. Dessutom skulle vi kanske behövt bättre någon annanstans där det hänt en allvarlig olycka.

Vilka frågor skulle du vilja ställa till en brandman? Ta gärna kontakt med räddningstjänsten där du bor och gör en egen intervju!

Vet du att...

Många bränder startar för att någon har lekt med elden. Och ibland för att någon med flit har satt eld på något. Det kostar massor av pengar varje år och ibland blir människor skadade. Det är dyrt både att släcka bränderna och att reparera det som bränderna har förstört. Allra värst är det naturligtvis om någon dör.

Övning:

Var fjärde brand i Sverige beror på att någon tänt på med flit. De bränderna kallas anlagda och kostar ca 1 miljard (1 000 000 000) kronor varje år. Det är mycket pengar som skulle kunna användas till något roligare. Låt säga att en mountainbike kostar 5 000 kronor. Hur många sådana cyklar skulle man då kunna köpa för pengarna istället?

Svar: _____stycken

8. När leken blir allvar

En del tycker att det är spännande med eld och tänker inte på att eld kan vara början till en katastrof. Det är lätt hänt att tappa kontrollen över elden så att den utvecklas till en brand.

Kalla alltid på hjälp om det brinner och du inte kan släcka själv!

Kan en minderårig straffas? Ja, den som startar en brand begår ett allvarligt brott och kan straffas i domstol. Om man är under 15 år är det mamma och pappa som är ansvariga, och de kan få betala mycket för det som förstörts av branden.

Diskutera

- Allt som förstörs i bränder går inte att ersätta. Vad är oersättligt för dig?
- Varför tycker en del att det är tufft att elda?
- Varför kan det vara svårt att säga att man inte vill vara med?

Vet du att...

Det är förbjudet för personer under 18 år att använda fyrverkerier. Smällare är helt förbjudna, både att sälja och att använda.

9. Det går inte att se om isen håller

Även om det varit jättekallt länge är det inte säkert att isen är tjock. I alla fall inte överallt. Det är svårt att se var isen kommer att hålla. På vissa ställen är isen ofta extra tunn och farlig:

- vid bryggor
- där avlopp rinner ut
- under broar
- där det ligger snö på isen

Där det är strömt är isen också osäker. Vatten strömmar bland annat där det finns grund, vid uddar och i sund.

Ge dig aldrig ut på isen om du inte är säker på att den håller, och ha alltid med dig en vuxen. Du ska också ha på dig isdubbar! Flytväst eller flytoverall är till stor hjälp för dig om du hamnar i en vak. En ryggsäck med torra kläder i plastpåsar kan också fungera som flythjälp, men bara om den har en fastsatt grenrem.

Om du skulle gå genom isen ska du komma ihåg att:

1. Andas lugnt.
2. Vända dig åt det håll du kom ifrån - där vet du att isen håller.
3. Slappna av, ligga stilla och hålla dig i iskanten.
4. Ropa på hjälp.
5. Försöka hala dig upp med hjälp av isdubbarna. Behåll vantarna på även om det är svårt att få grepp om dubbarna, då fryser du inte lika fort. Ta simtag med benen för att få mer fart.

Vet du att...

En frisk person som ramlar i vattnet klarar sig längre i kallt vatten om han eller hon håller sig stilla.

10. Ha alltid sällskap när du badar

Att du kan simma i en bassäng eller i varmt vatten när det inte blåser, betyder inte att du alltid simmar bra. Det är svårare att simma:

- om det är kallt i vattnet
- om det går höga vågor som ger dig kallsupar
- med kläder och skor eller stövlar på.

Kan du komma på flera tillfällen när man inte simmar lika bra som annars?

Vet du att...

Du anses vara simkunnig om du kan hoppa ner i vattnet så att huvudet kommer under ytan och sedan när du kommit upp till ytan simma 200 meter varav 50 meter på rygg.

Vad är viktigt att tänka på när ni åker båt då? Jo, när ni åker ut i en båt ska alla i båten ha flytväst och ni ska sitta ner i båten hela tiden. Om du skulle trilla i vattnet ska du stanna vid båten. Om man ska hjälpa någon som fallit i vattnet upp i båten, gör man det från båtens akter.

Du ska alltid:

- Ha sällskap med någon
- Simma längs stranden
- Tala om var du ska bada och när du kommer tillbaka
- Respektera dykförbudsskyltar

Du ska aldrig:

- Bada ensam
- Hålla fast någon under vattnet
- Knuffa ner någon i vattnet
- Leka med livräddningsredskapen
- Dyka med huvudet före i okänt vatten

På en del badplatser och bryggor finns det livräddningsredskap. De får bara användas för att rädda. Redskapen ska fungera året om. På vintern är de till stor hjälp om någon går igenom isen.

Om någon håller på att drunkna kan han eller hon bli både mycket rädd och mycket stark. Därför måste du alltid ha något mellan dig själv och den du försöker rädda. Annars finns det risk att du själv blir neddragen under vattnet. Det du använder kallas för "förlängda armen" och kan vara en livboj, en trädgren eller en simplatta.

Diskutera

- Varför ska man ha flytväst på sig i båten även om man kan simma?
- Varför är det dumt att låtsas att man håller på att drunkna?
- Finns det andra saker du kan använda som "förlängda armen" om du skulle behöva rädda någon?

Livboj

Livräddningsbåt/flotte

Livräddningsstege

11. Farliga ämnen finns överallt

Runt om oss i samhället finns det ämnen och kemikalier som kan vara skadliga på olika sätt. Även hemma finns det sådant som är skadligt. Man behöver starka medel för att ta bort fläckar och tvätta penslar. Vanliga saker som rengöringsmedel och tändvätska är giftiga och brandfarliga. Vissa ämnen är farliga att få på sig, andra att få i ögonen eller att svälja. En del ämnen är giftiga bara att andas in.

Flaskor och burkar som innehåller farliga ämnen ska vara märkta med en symbol. Farosymbolerna ser olika ut beroende på vad det är som är farligt.

Övning:

Forska om symboler. Gå in på Kemikalieinspektionens sida på Internet och ta reda på vad de här symbolerna betyder. (Din lärare hjälper dig att finna rätt webbadress)

Vad kan man tänka på att göra för att ingen ska skadas av farliga ämnen hemma?

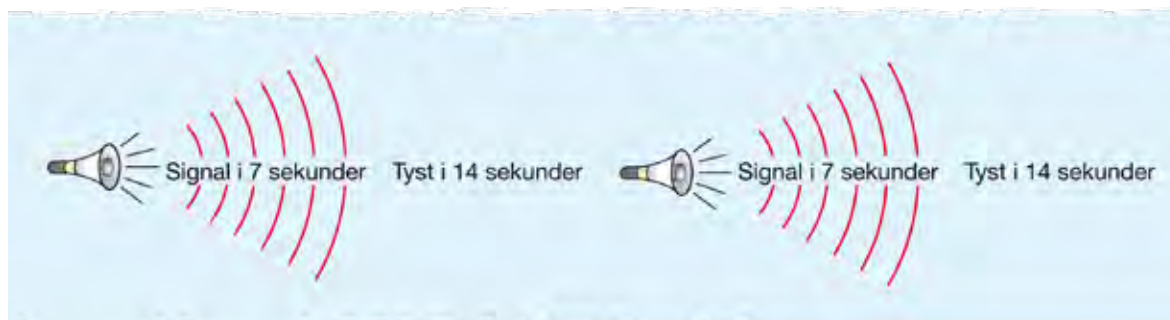

Så här kan det se ut på baksidan av en tankbil. Siffran 33 betyder att tanken innehåller en mycket brandfarlig vätska. 1203 talar om att det är bensin. Den röda varningsetiketten talar också om att det är brandfarligt.

I trafiken ser man ibland fordon som är märkta med orange skyltar. Skyltarna visar att fordonen är lastade med farliga kemikalier, så kallat farligt gods. Ibland finns det siffror på skyltarna. Siffrorna visar vilket ämne som transporteras och på vilket sätt det är farligt. Godset kan till exempel vara giftiga, frätande eller brandfarliga ämnen. Om det händer en olycka med ett sådant fordon ska du hålla dig på avstånd. De farliga ämnena kan i värsta fall läcka ut och du kan bli skadad.

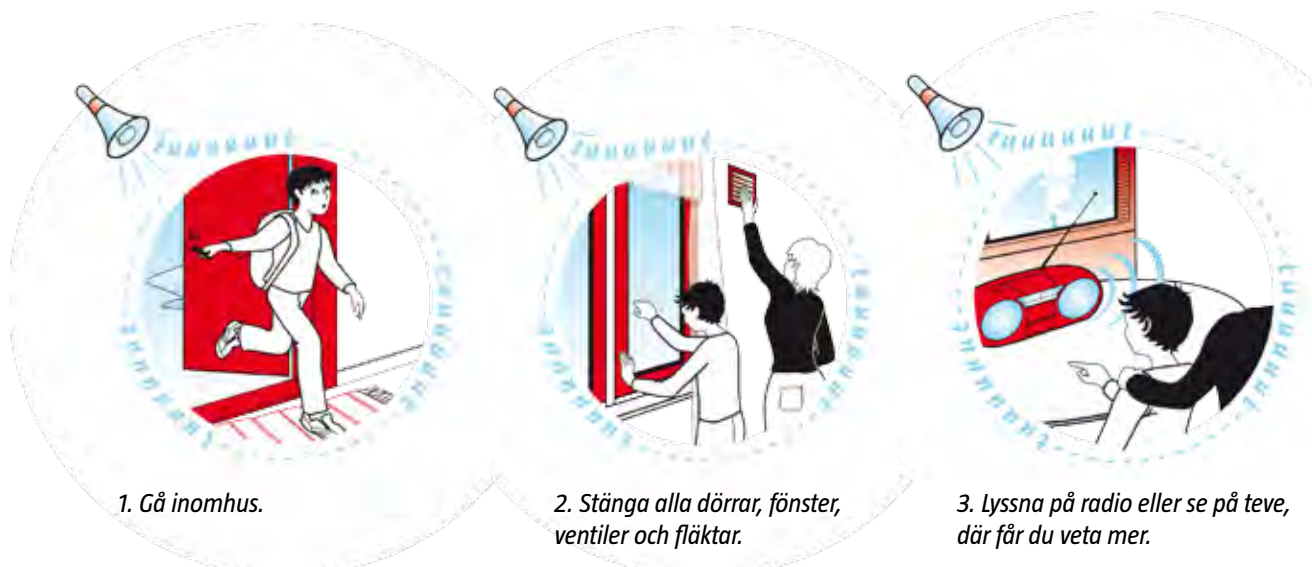
Respektera avspärningar som räddningstjänstpersonal sätter upp runt olycksområdet!

12. Larmet Viktigt meddelande

I många kommuner finns ett särskilt larm som används när allmänheten snabbt behöver varnas. Larmet används till exempel när det finns farliga gaser eller giftig rök i luften. Signalen hörs i 7 sekunder i taget med 14 sekunders tystnad emellan. När faran är över hörs en annan längre signal.

Fyra gånger om året, alltid en måndag klockan 15, testas larmet. Om du skulle höra larmet vid en annan tidpunkt är det förmodligen ett skarpt larm och då ska du:

1. *Gå inomhus.*

2. *Stänga alla dörrar, fönster, ventiler och fläktar.*

3. *Lyssna på radio eller se på teve, där får du veta mer.*

Övning

Ta reda på om det finns ett sådant larm i kommunen där du bor!

13. Testa dina kunskaper!

Bra att ha i taket utanför sovrummet ↴

Vid en sådan kan isen vara svag →

En livboj kan användas som den förlängda... →

Är en brand som någon tänt på med flit →

Kan eld utvecklas till →

Ska man ha med sig ut på det hala →

I sådant vatten sköljer man en brännskada →

Kan användas för att släcka en lägereld →

Måste finnas för att det ska brinna →

Dag för test av larmet "viktigt meddelande" →

Dra ut tevens när det åskar →

Färg på skylt som varnar för farligt gods →

Brandfarligt tröjmaterial →

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
651 81 Karlstad Tel 0771-240 240 www.msb.se
Publ.nr MSB 0031-09 ISBN 978-91-7383-015-7
E-post: publikationsservice@msb.se
Fax:010-240 56 05